

Łoś, Stanisław

Obchody 70 rocznicy mazurskiego ruchu ludowego

Komunikaty Mazursko-Warmińskie nr 3, 451-453

1967

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

KRONIKA NAUKOWA WOJEWÓDZTWA OLSZTYŃSKIEGO

STANISŁAW ŁOŚ

OBCHODY 70 ROCZNICY MAZURSKIEGO RUCHU LUDOWEGO

W 1966 roku społeczeństwo woj. olsztyńskiego obchodziło 70-lecie działalności ruchu ludowego na Mazurach. Program obchodów 70-lecia mazurskiego ruchu ludowego przygotowany przez Komisję Historyczną przy Wojewódzkim Komitecie ZSL, przekazany został kołom i instancjom Stronnictwa do realizacji. Obchody 70-lecia ruchu zainaugurowano w naszym województwie uroczystościami święta ludowego w Labuszewie, pow. biskupiecki. W uroczystościach tych uczestniczyło ponad 7 tysięcy osób. Wzięli w nich również udział: członek Prezydium Naczelnego Komitetu ZSL, wicepremier PRL Stefan Ignar; pierwszy sekretarz Komitetu Wojewódzkiego PZPR Stanisław Tomaszewski; przewodniczący Prez. WRN Marian Gotowiec oraz prezes Wojewódzkiego Komitetu ZSL Mirosław Żurek. Z tej to okazji miejscowej szkole nadano imię Bogumiła Labusza, a na jej frontalnej ścianie wmurowano tablicę pamiątkową ku jego czci.

Wymownym akcentem obchodów 70-lecia była manifestacja społeczeństwa woj. olsztyńskiego w Szczytnie w maju 1966 r., w której uczestniczyło ponad 10 tysięcy osób. Jako gość przyjechał również wiceprezes Naczelnego Komitetu ZSL, zastępca przewodniczącego Rady Państwa, Bolesław Podedworny.

Przez cały rok 1966 we wsiach i miasteczkach woj. olsztyńskiego organizowano wieczornice, akademie, zebrania, spotkania z weteranami i działaczami ruchu ludowego, ponadto we wszystkich szkołach podstawowych oraz średnich typu rolniczego odbyły się okolicznościowe pogadanki poświęcone tej rocznicy. Koła Związku Młodzieży Wiejskiej, młodzież szkolna, harcerze zajęli się uporządkowaniem mogił i pomników działaczy ruchu ludowego, przejęli nad nimi stałą opiekę.

W omawianym okresie nastąpiło ożywienie pracy zespołów i Komisji Historycznej, a przy wydatnej pomocy kierownictwa Wojewódzkiego Komitetu ZSL i Wydziału Kultury Prez. WRN oraz przy współudziale Stacji Naukowej Polskiego Towarzystwa Historycznego, Wojewódzkiego Archiwum Państwowego oraz Zakładu Historii Naczelnego Komitetu ZSL zorganizowano wystawę historyczno-dokumentalną pt.: *70 lat ruchu ludowego na Warmii i Mazurach*. Scenariusz przygotował dr T. Grygier. Na wystawie zgromadzono wiele cennych dokumentów o dużej wymowie historycznej i poznawczej, świadczących o bogatych tradycjach ruchu ludowego na Mazurach i Warmii. Wystawę eksponowano w Olsztynie, Szczytnie, Mrągowie, Węgorzewie, Biskupcu oraz Ełku; wszędzie spotykała się ona z ogromnym zainteresowaniem zwiedzających.

W związku z obchodami 70-lecia ruchu ludowego na Warmii i Mazurach staraniem Komisji Historycznej przy Wojewódzkim Komitecie ZSL przygotowano kilka prac, niektóre z nich zostały wydane lub znajdują się w druku.

Jak wiadomo, dzieje ruchu ludowego na Warmii i Mazurach przedstawiono już w kilku artykułach, niemniej brakuje jego syntetycznego opracowania. Aby lukę tę częściowo wypełnić, Wojewódzki Komitet ZSL zlecił opracowanie zarysu historii ruchu ludowego na Warmii i Mazurach trzem autorom, którzy napisali następujące rozprawy:

1. Walter Późny, *Ruch ludowy na Mazurach i Warmii w latach 1896—1920*, ss. 100, maszynopis złożony w 1966 r., znajduje się on w Archiwum Wojewódzkiego Komitetu ZSL w Olsztynie.

Autor omawia tło społeczno-polityczne i stosunki ludnościowe, w jakich zrodziła się Mazurska Partia Ludowa. Przedstawia skład osobowy władz Mazurskiej Partii Ludowej oraz jej udział i działalność w walce o polskość, prawa obywatelskie i swobody narodowe Mazurów, omawia działalność statutową MPL. Ukazuje też rolę Mazurskiego Związku Ludowego w okresie plcbiscytu.

2. Wojciech Wrzesiński, *Ruch ludowy na Mazurach i Warmii w latach 1920—1945*, ss. 110, praca złożona w 1965 r., maszynopis znajduje się w Archiwum Wojewódzkiego Komitetu ZSL w Olsztynie.

W pracy tej autor omawia działalność Związku Polaków w Prusach Wschodnich, Samopomocy Mazurskiej, Zjednoczenia Mazurskiego. W oparciu o działalność Związku Mazurów i „Cechu” autor próbuje ukazać dalszą radykalizację Mazur w latach trzydziestych. Wiele miejsca poświęca Związkowi Mazurów w Działdowie i jego oddziaływaniu na Mazury zakordonowe. Ukazuje powiązanie działaczy mazurskich z przedstawicielami lewicy w Polsce międzywojennej (B. Limanowski, Irena Kosmowska, Czesław Wycech i inni). Autor szkicuje również walkę Warmiaków i Mazurów o powrót do Macierzy, m.in. losy Instytutu Mazurskiego w Warszawie, udział Warmiaków i Mazurów w walce podziemnej w okresie II wojny światowej, wreszcie udział w pracach Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego.

3. Józef Fajkowski, *Ruch ludowy w woj. olsztyńskim w latach 1945—1959*. Próba zarysu, ss. 210, złożona w 1966 r., znajduje się w Archiwum Wojewódzkiego Komitetu ZSL w Olsztynie.

Autor omawia w swej pracy problemy tworzenia się władzy ludowej i udział w niej członków Stronnictwa Ludowego. Ukazuje formy organizacji i rozwoju Stronnictwa Ludowego w Okręgu Mazurskim. Wiele miejsca poświęca problemom osiedleńczym i udziałowi w nich ludowców, omawia specyfikę ruchu ludowego na Warmii i Mazurach z uwzględnieniem jego tradycji. W specjalnym rozdziale znajduje odbicie referendum i wybory do Sejmu w 1947 roku oraz udział w nich Stronnictwa Ludowego. Fajkowski omawia również działalność PSL i walkę z nim bloku stronnictw demokratycznych, jak również walkę z podziemiem. W dalszym ciągu przedstawia zjednoczenie ruchu ludowego i udział w nim delegacji stronnictw ludowych Warmii i Mazur, udział ZSL w tworzeniu i umacnianiu władzy ludowej na Warmii i Mazurach oraz wkład ZSL w rozwój i unowocześnienie rolnictwa.

Przedstawione prace mają charakter popularnonaukowy. Wojewódzki Komitet ZSL zamierza zlecić Ludowej Spółdzielni Wydawniczej w Warszawie wydanie tych prac.

Na 70-lecie ruchu ludowego opracował nadto Władysław Adamczyk, *Krótki zarys historii ruchu ludowego na Warmii i Mazurach*, Olsztyn 1966, ss. 18 [skrypt].

Henryk Syska przygotował do druku w LSW książkę pt.: *Mazurskiej sosny cień*. Książka składa się z trzech rozdziałów. I — *Scalone pogranicze* — tytuł rozdziału oddaje sens całej książki, albowiem autor omawia w nim

historyczne związki, jakie łączyły Mazowsze z Mazurami od czasów najdawniejszych do współczesności; II — *Wdeptani w cmentarz* — w rozdziale tym jest mowa o tych ludziach, którzy walczyli o polskość Warmii i Mazur, którzy zmarli śmiercią naturalną, wreszcie o tych, którzy zostali zamordowani oddając życie za Polskę Ludową. III — *W dolinie Rozogi* — autor omawia tu osadnictwo na Warmii i Mazurach oraz złożoność problemów, jakie występowały przy tej akcji.

Praca zawiera 220 stron maszynopisu, ukaże się na półkach księgarskich w grudniu 1967 r.

Jak wiadomo H. Syska wydał w 1966 r. inną książkę, *Spotkania mazurskie*, ss. 210.

Oprócz tego Wojewódzki Komitet Zjednoczonego Stronnictwa Ludowego opublikował folder okolicznościowy zawierający rys historyczny mazurskiego ruchu ludowego, sylwetki zasłużonych działaczy i problemy współczesne woj. olsztyńskiego. Ponadto wydał barwny plakat w opracowaniu B. Jan-kowskiej.

Akcentem zamykającym obchody 70-lecia była uroczysta akademія w dniu 17 grudnia 1966 r. w Teatrze im. St. Jaracza w Olsztynie. W akademii uczestniczyło ponad 700 aktywistów, działaczy i weteranów ruchu ludowego, oraz zaproszeni goście. Z ramienia władz naczelnych ZSL brali w niej udział: sekretarz Naczelnego Komitetu ZSL i członek Rady Państwa Kazimierz Banach; członek Prezydium Naczelnego Komitetu ZSL Antoni Korzycki; kierownik Wydziału Organizacyjnego Czesław Sadowski; Wiceminister Kultury i Sztuki Zygmunt Garstecki oraz Wiceminister Rolnictwa Jerzy Popko; ponadto miejscowi przedstawiciele władz Stronnictwa oraz WSR. W akademii wzięli też udział zaproszeni goście Wojewódzkich Komitetów ZSL w Białymstoku, Rzeszowie, Gdańsku, Poznaniu, Opolu oraz Komitetu Powiatowego w Elku.

Otwarcia akademii dokonał członek Prezydium Wojewódzkiego Komitetu ZSL, wiceprzewodniczący Prez. WRN Walter Późny, referat okolicznościowy wygłosił prezes Wojewódzkiego Komitetu ZSL Mirosław Zurek, w imieniu władz naczelnych Stronnictwa przemawiał sekretarz Naczelnego Komitetu ZSL Kazimierz Banach, zaś w imieniu KW PZPR sekretarz Komitetu Wojewódzkiego PZPR Michał Atlas. W dowód uznania za długoletnią działalność polityczną w ruchu ludowym na wniosek Wojewódzkiego Komitetu ZSL Rada Państwa przyznała Krzyże Kawalerskie Orderu Odrodzenia Polski Fryderykowi Późnemu, Janowi Bocianowi, Franciszkowi Chabrowskiemu i Eugeniuszowi Piesze. Prezydium Ogólnopolskiego Komitetu FJN przyznało medale tysiąclecia Mirosławowi Leykowi i Gustawowi Leydingowi.

W dniu akademii delegacje działaczy Stronnictwa złożyły wiązanki kwiatów i wieńce przed pomnikiem wdzięczności, tablicą bojowników o polskość Warmii i Mazur na zamku w Olsztynie, a specjalna delegacja udała się z wieńcem do Ogródka k. Elku w celu złożenia wieńca na grobie Michała Kajki, jak również na grobie Bogumiła Labusza w Labuszewie.

70-lecie działalności ruchu ludowego na Warmii i Mazurach znalazło szerokie odbicie na łamach dzienników, czasopism, antenie radiowej i w telewizji. Dziennikarze olsztyńscy, jak również krąg olsztyńskich korespondentów prasy krajowej systematycznie informowali społeczeństwo o przygotowaniach do obchodów i przebiegu 70-lecia.